

Adolf Wenig - O Staroměstském náměstí

Veliké náměstí Staroměstské, na jehož západní straně stojí stará radnice, na východní chrám Matky Boží před Týnem štíhlé své věže k nebi zvedá, bylo a je středem života Starého Města pražského. Tu odedávna sbíhal se všechen ruch města, tu střídaly se dějinné obrazy jasné i chmurné, slavné i bolestné, jak století za stoletím ubíhalo do nekonečného moře času. Od samých počátků města bylo to prostranství k trhům určené. Sem nepřicházeli jen domácí lidé a venkované z širokého okolí, aby tu plodiny a výrobky řemeslné na prodej vykládali, kupujícím nabízeli; tržiště toto známo bylo i kupcům z daleké ciziny. Po celé Evropě znali tehdy tržiště pražské. To dokazují zprávy, které o Praze podal španělský žid Ibrahim ibn Jakub ve století X., a které arabský spisovatel Al Bekri ve spise uvádí. Tomu známo bylo bohatství české země plodinami přírodními, on také cenil nemálo obchod v srdci země, v městě Praze. Sem podle těch zpráv přicházeli kupci nejen ze sousedních zemí slovanských a Normané, ale i Řekové, Židé a Arabové, aby tu prodávali i nakupovali zboží všelikého, zvláště kožišin a také tovarů rozličných, látek tkaných, vlněných i hedvábných, na něž tu byl dobrý odbyt. I náš kronikář Kosmas vypravuje o tom.

Během doby, jak město vzrůstalo, jak kolem toho prostranství domy se kupily a v ulice řadily, stále rušnějším stávalo se tržiště staroměstské, kde boudy a stánky stavěny pro pohodlí prodavačů. Jistě také hluku tu bývalo dost a dost, vády a křiky povstávaly mezi trhovci i kupujícími, že často biřicům městským bylo zakročiti rázně.

Ale nesloužilo jen trhovcům toto prostranství staroměstské. Tu, jako na nejznamenitějším shromaždišti lidu, vyhlašovány byly zprávy a oznámení všeho druhu, když šlo o to, aby brzy byly rozšířeny po městě. Sem i z radnice biřici přicházeli s vyhláškami obecními, i hlasatelé království z hradu často se dostavovali s trubači, aby veřejně provolali, co mělo uvedeno býti ve známost všemu lidu.

Na náměstí Staroměstském nebo, jak se všeobecně říkalo, na rynku také se někdy strojily slavnosti. Tak tam i turnaje rytířské se konaly. Zaznamenáno, že po přání krále Jana Lucemburského slavný turnaj uspořádán byl 24. dne měsíce února 1321, kde sám král proti soupeřům s dřevcem se rozjížděl, ale z koně při tom spadl, koňmi pak ostatních zápasníků pošlapán byl a zraněn tak, že mu šlo o život. V době pozdější, za krále Ladislava Pohrobka, když se chystala svatba jeho s Magdalenou, dcerou krále francouzského, kázal král Ladislav vystavěti na rynku staroměstském velikou ohradu dřevěnou k provozování her rytířských i k tancům tak, že přes celý rynek podlaha byla udělána vyvýšená z prken hoblovaných, na níž i koňmo i s vozy mohlo se jezdit a také po schodech na rynek a z rynku tam choditi i tam odtud do okolních domů vcházeti. Leč nic nebylo z těch slavností chystaných, neboť vprostřed příprav těch král Ladislav osmnáctiletý zemřel po kratičké nemoci.

Staroměstské náměstí bývalo však i jevištěm divadla neveselého. Bývali tam pro výstrahu veřejnou popravováni provinilci hrdla odsouzení. Nejsmutnější taková podívaná udála se zajisté 21. června léta 1621, kdy veliké lešení postaveno bylo na rynku, aby tam popraveni byli ti, kdo odvážili se odboje proti nenáviděnému panovnickému rodu habsburskému. Dvaceti sedmi dobrým lidem bylo položiti život za vzpouru.

(...)

Hlavy dvanácti z popravených vyvěšeny byly v železných koších na okolku staroměstské věže mostecké, šest proti Malé Straně, šest proti Starému Městu, kde po deset let zůstaly na potupu, tělo Jeseniovo rozčtvrcené podle ukrutného rozsudku na popravišti za městem na koly bylo nabodeno.

Tam, kde popravy ty se dály, v čase pozdějším velikými kameny v dláždění vyznačeno bylo, kde stávalo lešení popravní, a dobří Čechové z úcty k mučedníkům po nich nechodili. Dnešního dne také vyznačeno je v dláždění smutné ono místo, ale shon denní přes ně přechází téměř bez povšimnutí.

Po desíti letech od té hrozné popravy za vpádu Sasů vrátili se čeští exulanti do Prahy, domnívajíce se, že ve své zemi klidně budou přebývat. Tu také hned o to se starali, aby hlavy popravených pánů s věže byly sňaty. Stalo se tak dne 30. listopadu r. 1631, v první neděli

adventní. Toho dne po polednách příbuzní a přátelé oněch pánů, na věž vystoupavše, sňali tam hlavy ze železných tyčí a vložili je do přichystaných krabic. V slavnostním průvodu za hlaholu zvonů odneseny byly krabice v rakev vložené na márách do chrámu Týnského, kde kněz potom k lidu kázání měl o těch dvanácti pánech a jejich žalostném osudu, při čemž je i všechny ostatní s nimi popravené za mučedníky vyhlásil. Hlavy těch pánů měly býti teprve následující noci pochovány na skrytém místě. Že však právem byly obavy, aby jednou zase katolíci lebky popravených pánů z kostela Týnského neodstranili, rozhodnuto tajně, že budou té noci z Týna zase odneseny a pochovány jinde. Byl prý k tomu určen nedaleký chrám sv. Salvátora při klášteře mnichů paulánů, tehda z něho vypuzených. Tam za tmavé noci odebrali se ti, kdo úkolem pochování drahých ostatků byli pověřeni, nesouce s sebou schránky s lebkami. Otevřena byla hrobka pod dlažbou kostelní, a tam na skrytém místě schránky uloženy. Těmi, kdo tu věc provedli, tajemství o ní bylo zachováno, takže nikdo o tom nikdy nezvěděl. Tak došly hlavy nešťastných pánů klidu, a dodnes prý v kostele sv. Salvátora odpočívají, neznámo na kterém místě.

Každoročně však ve výročí smutného dne 21. června duchové popravených pánů těch, jejichž hlavy odpočívají u sv. Salvátora, vystupovali z hrobky a společně ubírali se z kostela na rynek na místo, kde kdysi lešení stávalo popravní. Tam přidali se k nim i druzí, kteří tu smrt mučednickou s nimi podstoupili. A dále šli všichni za roh, před jižní průčelí radnice, aby tam na orloj pohleděli, na dílo umělé, Pražanů chloubu. Pozorovali, jde-li orloj, postupují-li rafie jeho. Jestliže zaznamenali správný chod stroje, dávalo jim to přesvědčení, že je dobře českému národu, oni pak klidně a spokojeně navraceli se tam, odkud vyšli. Viděli-li, že orloj nejde, že stroj je pokažen, usuzovali z toho, že zlé časy přišly na národ, a smutní odcházeli do chrámu Salvátorského, aby se tam pomodlili za lid svůj, za navrácení míru a pokoje, dříve než sestoupí do skrytého hrobu.

WENIG, Adolf. *Staré pověsti pražské*. 1. vyd. Praha : Státní nakladatelství dětské knihy, 1958. O Staroměstském náměstí, s. 11 - 15.

Chrám Matky Boží před Týnem (*nesprávně nazývaný jako Týnský chrám*) dostal své jméno podle kupeckého dvora hrazeného, týnu, (jméno „týn“ značilo prostor dřevěnou hradbou opevněný) už asi v XI. století blízko velkého tržiště zde zřízeného, kde ve sklepích zboží bylo skladováno. Ungelt bylo pozdější jméno domu toho, jenž byl místem ochrany, a kde cizinci také ubytováni bývali. Kdo tam pobýval, ten také požíval plné ochrany vladařovy, ale bylo mu platiti zvláštní poplatek, jemuž „ungelt“ se říkalo. Nad pořádkem v kupeckém domě bděl hospodář ungeltní, jemuž také každý přichází hned ve bráně zbraně musel odevzdati. Do Ungeltu zajižděli kupci domácí i cizí, kteří do Prahy zavítali. Ale i ti, kdo jen projížděli Prahou – a vyhnouti se jí nikdo nesměl – povinni byli do Ungeltu zajeti, a tam ze zboží svého podle míry a váhy zaplatiti museli clo ustanovené. Bývala tu i kaple při špitále, zřízeném pro cizince, přicházející na trhy pražské.

Ibrahim ibn Jakub – židovský obchodník z 2. poloviny 10. století, který cestoval po slovanských zemích a zanechal nejstarší popis Prahy, kde prodléval asi v r. 965. Piše se v něm, že Praha byla zbudována z kamene a vápna a byla obchodem město nejbohatší.

Al Berki – Abú-Ubaid Abdaláh, vynikající španělsko-arabský zeměpisec, který žil v 2. pol. XI. století na dvoře maurského krále al-Motasima. V jeho „Knize cest a krajin“, kterou sestavil v r. 1066 podle různých zpráv, chovaných v Cordobě, je také obsažena zpráva ibn-Jakubova. Zemřel v r. 1094.

Normani – souhrnný název pro piráty i kupce ze severních germánských krajů, hlavně Dánska a Norska, kteří napadali na svých lodích celou Evropu. Na svých námořních cestách objevili dokonce i Gronsko. Názvu Normani používali starí kronikáři, kteří toto jméno pak dávali všem přichozím ze severu Evropy.

exulanti – vystěhovalci

- 1) K čemu všemu sloužila dřív náměstí především?
- 2) K čemu sloužil Týn a chrám nazývaný dnes Týnský?
- 3) Co na Staroměstském náměstí pořádal (chystal) Jan Lucemburský a Ladislav Pohrobek?
- 4) Která hrůzná událost se r. 1621 na pražském náměstí udála?
- 5) Co dnes leží na místě popraviště? Jak se k místu chovali lidé dříve a jak se chovají dnes?
- 6) Jak dlouho byly hlavy na staroměstské mostecké věži „vystaveny“ pro výstrahu a potupu?
- 7) Rozliš v textu historická fakta doložená kronikami a pověst.
- 8) Kterí obchodníci, cestovatelé aj. ve svých zprávách a kronikách pražské tržiště zmiňují?
- 9) Převyprávěj pověst vlastními slovy.
- 10) Které další postavy z českých dějin jsou připraveny ku pomoci českému národu, až mu bude nejhůře?

Řešení

- 1) Především jako tržiště, pak jako shromaždiště lidu a místo, kde se dávaly na vědomost zprávy.
- 2) viz první vysvětlivka
- 3) Rytířský turnaj
- 4) Poprava 27 českých pánů
- 5) 27 křížků v dlažbě, dříve se jim lidé z piety (z úcty k mučedníkům) vyhýbali, dnes je nevnímají
- 6) 10 let
- 7) Fakta – tržiště, popraviště; pověst – uložení hlav a jejich výroční průvod a kontrola orloje
- 8) Ibrahim ibn Jakub, Al Berki, Kosmas
- 9) Tajně pohřbené hlavy, každoroční průvod k orloji, jeho kontrola
- 10) Sv. Václav s vojskem v Blaníku nebo v Oškobrhu (u Poděbrad).